

УДК 347.73

О.О. ДМИТРИК, канд. юрид. наук, доц.,
 Національна юридична академія України імені
 Ярослава Мудрого

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Ключові слова: джерела фінансового права, нормативно-правовий акт, рішення та ухвали Конституційного Суду України, нормативно-правовий договір, фінансово-правовий договір

Питання джерел права завжди були у центрі уваги науковців. Розробку цієї тематики провадять представники як теорії права, так і галузевих наук, наприклад, С.С. Алексєєв, М.С. Бондар, Ю.О. Крохіна, О.О. Кутафін, І.І. Кучеров, М.П. Кучерявенко, М.М. Марченко, Ю.А. Тихомиров, Г.П. Толстопятенко та ін. Поряд із тим на шпальтах багатьох наукових видань сьогодні активно обговорюються проблеми розвитку джерел права, і фінансового, зокрема. Незгасаючий науковий інтерес до цієї проблеми пояснюється, перш за все тим, що конкретний перелік джерел права і фінансового у тому числі, а також роль та значення кожного з них змінюється залежно від етапу розвитку нашої країни. Новизна пропонованої роботи полягає у критичному аналізі існуючих поглядів і відображенні власної позиції автора стосовно розвитку джерел фінансового права.

Сьогодні, як ніколи, система джерел фінансового права, яка є динамічною за своєю суттю, наповнюється новим змістом: приймаються нові закони і підзаконні нормативно-правові акти або вносяться зміни до вже існуючих, Конституційний Суд України виносить рішення й ухвали, які стосуються окремих аспектів здійснення фінансової діяльності в нашій країні. Все активніше при упорядкуванні фінансових відносин застосовуються нормативно-правові договори, а також укладаються численні міжнародні договори, що містять фінансово-правові норми. Зазначені, а також інші чинники, свідчать про множинність джерел фінансового права.

Це явище, за словами О.О. Кутафіна, є характерним для розвитку різних за своїм соціально-політичним змістом правових систем. Певною мірою множинність відбиває й зростання абсолютного обсягу правового регулювання, і збільшення різноманітності методів (диверсифікованість) правового впливу. Однак вона породжена різними глибинними явищами і відбиває протилежні соціальні тенденції [1, с.23].

Безумовно, що наявність різноманітності джерел фінансового права має об'єктивне походження, відіграє велике значення та свідчить, що у процесі об'єктивізації права застосовуються різні форми, що дозволяє забезпечити найефективніше правове регулювання відносин з приводу мобілізації, розподілу й використання коштів публічних фондів. Щодо цього ми вважаємо методологічно невиправданим штучне невизнання існування того чи іншого джерела фінансового права. Ми цілком підтримуємо позицію В.Н. Синюкова, який зазначає: «У правовій системі всі види джерел мають цінність. Слід боротися не з тими або іншими їх різновидами..., а з низькою якістю їхнього змісту, форми, некультурним використанням. Соціальна і юридична цінність не є привілеєм якихось видів джерел правової форми» [2, с.359, 360]. Більше того, визнаючи цінність множинності джерел права, необхідно погодитися зі справедливим зауваженням О.О. Кутафіна, що вона не може бути штучною, довільною [1, с.23]. Тому при побудові системи джерел фінансового права необхідно виходити з можливого співіснування різних їх видів, максимального використання їхньої взаємодії та специфіки у регулюванні фінансових відносин.

Показово, що у юридичній літературі європейських країн також звертається увага на факт взаємодії джерел права. Так, Ж.-Л. Бержель стверджує, що «немає такого юридичного порядку, який віддавав би перевагу виключно одному із джерел і нехтував усіма іншими, але існують системи, де одне із джерел панує над іншими. Право створюється тільки у процесі своєї реалізації. Усі джерела права мають схожу природу, бо ви-

конують одну й ту саму функцію»[3, с.128]. Дійсно, усі види джерел фінансового права мають певне значення та цінність. При цьому важливо підкреслити, що ієрархія і системність джерел фінансового права об'єктивно необхідні для збереження, розвитку та ефективного функціонування фінансової системи будь-якої держави.

Стосовно розвитку джерел фінансового права, ми вважаємо, що сьогодні їх систему складають нормативно-правові акти, прецеденти, відбиті у рішеннях та ухвалах Конституційного Суду України, нормативно-правові договори. При цьому у системі джерел фінансового права України традиційно визначальну роль відіграють саме нормативно-правові акти.

Показово, що аналіз наказу Міністерства юстиції України від 25.11.2002 р. № 102/5 «Про затвердження Порядку проведення державної реєстрації нормативно-правових актів у Міністерстві юстиції України та включення їх до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів» [4] дозволив Л.К. Вороновій сформулювати таке визначення: нормативно-правовий акт, що регулює фінансові відносини – це офіційний письмовий документ, прийнятий або виданий уповноваженим на це органом у визначеній законодавством формі за встановленою процедурою, який спрямовано на регулювання фінансових відносин і містить нормативні приписи (не має персоніфікованого характеру, розрахований на багаторазове застосування, і дія його не вичерпується одноразовим виконанням) [5, с.48].

Так, регулювання фінансових відносин здійснюється багатьма видами нормативно-правових актів, що мають різну юридичну силу: законами, указами Президента України, постановами й декретами Кабінету Міністрів України, наказами й інструкціями інших органів державної влади й місцевого самоврядування, які у свою чергу теж становлять певну систему. Виходячи з положень ст.92 Конституції України [6], у системі джерел фінансового права – нормативно-правових актів саме законам належить провідна роль. Однак це положення не вказує на

можливість нехтування при регулюванні фінансових відносин іншими видами нормативних актів, оскільки необхідність такого регулювання обумовлюється великою мобільністю й мінливістю фінансових відносин в умовах ринкової економіки, за яких потреба у швидкому реагуванні на певні зміни є вкрай закономірними.

Але при цьому необхідною вимогою має бути їх узгодженість між собою як по горизонталі, так і по вертикалі. Загалом, у своїй цілісності, єдності та взаємоузгодженості нормативно-правові акти, що регулюють відносини у сфері фінансової діяльності держави, утворюють систему фінансового законодавства. Як зазначає С.С. Алексєєв, системний характер законодавства виявляється: в єдності основних принципів правотворчості; ієрархічності нормативно-правових актів; в їх узгодженості; деталізації одних актів іншими; в охороні приписів одних нормативних актів іншими [7, с.318]. Схоже висловлюється І.О. Биля-Сабадаш, яка наполягає на тому, що тільки єдина, максимально несуперечлива система нормативних правових актів може забезпечити ефективне правове регулювання суспільних відносин. Ігнорування проблеми забезпечення системних зв'язків нормативних правових актів, окремих нормативно-правових приписів є однією з головних причин непослідовної юридичної практики, порушень принципів верховенства права і закону [8, с.24].

Однак, як свідчить аналіз чинного законодавства, ця вимога реально не втілюється у життя. Правове регулювання фінансових відносин, зокрема, стосовно справляння податків, використання бюджетних коштів, здійснення фінансового контролю тощо, здійснюється без належного врахування об'єктивно існуючого взаємного зв'язку норм різних правових актів, що складають систему фінансового та іншого законодавства України. Наслідком такої ситуації є виникнення певних колізій, існування прогалин при упорядкуванні правом відносин у сфері мобілізації, розподілу і витрачання коштів публічних фондів. Все це, в кінцевому рахунку, перешкоджає досягненню цілей та ви-

рішенню завдань фінансової діяльності нашої держави, а також порушує права суб'єктів фінансових правовідносин. Особливої актуальності у цьому контексті набуває проблема взаємозв'язку та узгодженості норм, що містять правові акти цивільного і фінансового законодавства України. Наведемо конкретний приклад.

Відповідно до абз.5 п.5 Постанови Кабінету Міністрів України від 27.02.2008 р. № 126, якою затверджений Порядок використання у 2008 році коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів [9], а також Постанови Кабінету Міністрів України від 26.02.2009 р. № 153, якою затверджений Порядок використання у 2009-2013 роках бюджетних коштів, що спрямовуються на підтримку підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів [10] (далі Постанова Кабінету Міністрів України № 126 та Постанова Кабінету Міністрів України № 153), підприємствам агропромислового комплексу передбачається компенсація за відповідними кредитами. Вона надається у національній валюті в розмірі облікової ставки Національного банку, що діє на дату нарахування відсотків за користування кредитами, та в іноземній валюті у розмірі 6 відсотків річних виключно за кредитами, залученими для закупівлі у сільськогосподарських товаровиробників виробленої ними сільськогосподарської продукції. Згідно п.9 Постанови Кабінету Міністрів України підприємства агропромислового комплексу, що провадять господарську діяльність не за місцем їх реєстрації, для отримання компенсації за короткостроковими кредитами повинні звертатися до конкурсних комісій Севастопольської міської, районних держадміністрацій за місцем провадження діяльності. Проте чинне законодавство не закріплює як визначення поняття «місце провадження діяльності», так і будь-які чіткі критерії для того, щоб можна було вважати певне місце місцем провадження діяльності господарюючого суб'єкта. В результаті цього підприємства агропромис-

лового комплексу, що провадять господарську діяльність не за місцем їх реєстрації, фактично стали позбавлені права на отримання компенсації за короткостроковими кредитами з бюджету. Це перешкоджає реалізації законних прав та інтересів господарюючого суб'єкта щодо отримання фінансової підтримки, яка надається державою.

Поряд із тим, у науковій літературі зазначається, що точність термінології є дуже важливою. Необхідність чіткого правового регулювання фінансових відносин вимагає ясності у формулюванні окремих правових норм, чітку визначеність редакції актів законодавства, а також їх уніфікацію, що, у свою чергу, не повинно припускати вільне поводження з теоретичними категоріями та необдумане їх використання [11, с.71]. Саме тому для уникнення помилок при використанні різних термінів, неоднозначного трактування фінансово-правових норм, необхідно точно встановлювати значення використовуваних категорій з метою їх уживання тільки в суворо визначеному змісті, який відбиває спрямованість і сутність волі держави в особі законодавця.

Грунтовний розгляд чинного законодавства стосовно розв'язання зазначеної проблеми дає можливість стверджувати таке. По-перше, згідно зі ст.3 Господарського кодексу України, під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [12]. Відповідно до цього господарська діяльність суб'єкта, який має право на отримання компенсації за короткостроковими кредитами, повинна бути пов'язаною з закупівлею, виготовленням та реалізацією сільськогосподарської продукції.

По-друге, суб'єктом, який має право на отримання компенсації за короткостроковими кредитами, відповідно до ст.79 Господарського кодексу України, може бути підприємство або інший суб'єкт господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі

в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку. Для отримання прибутку господарськими товариствами здійснюються певні господарські операції, спрямовані на закупівлю зерна, його переробку, реалізацію виготовленої продукції. Відповідно до п.2 «Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88 [12], господарські операції - це факти підприємницької та іншої діяльності, що впливають на стан майна, капіталу, зобов'язань і фінансових результатів. При цьому чинним законодавством не передбачені будь-які обмеження щодо кількості здійснення господарських операцій для того, щоб певну діяльність суб'єкта відносити до господарської.

По-третє, виходячи з принципів господарської діяльності, які закріплені у ст.6 Господарського кодексу України, зокрема свободи підприємницької діяльності у межах, визначених законом, та вільного руху капіталів, товарів та послуг на території України, суб'єкт господарювання має право на свій розсуд визначати місце здійснення господарської діяльності і, зокрема, господарських операцій. На власний розсуд суб'єкта господарювання визначається також обсяг та кількість господарських операцій, необхідних для досягнення певних фінансових результатів, і отримання прибутку. Таким чином, чинне законодавство не містить обмежень щодо здійснення господарських операцій з купівлі-продажу продукції у різних місцевостях, їх обсягу та кількості. Тому, господарські операції з закупівлі продукції, приміром, зерна (пшениці), можуть здійснюватися в різних місцевостях (адміністративно-територіальних одиницях) України, що буде підтверджуватися відповідними угодами. Окрім того, такі операції можуть мати разовий характер, а місце здійснення суб'єктом будь-якої господарської операції може вважатися місцем провадження його діяльності. Більше того, як вбачається, навіть разова закупівля продукції є господарською операцією суб'єкта господарювання, неодмінною складовою його господарської діяльності і

свідчить про те, що такий суб'єкт провадить господарську діяльність за місцем разової закупівлі продукції.

Виходячи з наведеного вбачається, що у разі здійснення суб'єктом господарської діяльності не за місцем його реєстрації, місцем провадження діяльності такого суб'єкта господарювання, який претендує на отримання компенсації за короткостроковими кредитами з бюджету, може вважатися будь-яке місце, в якому такий суб'єкт здійснює господарські операції. За такого розуміння змісту аналізованих приписів держави не буде ніякої перешкоди для реалізації законних прав та інтересів господарюючого суб'єкту щодо отримання фінансової підтримки, яка надається державою. Поряд із тим ми вважаємо, що у майбутньому необхідно обов'язково визначити поняття «місце провадження діяльності» у чинному законодавстві, що забезпечить однакове розуміння норм відповідних Порядків використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів.

Таким чином, при розробці та прийнятті нормативно-правових актів – джерел фінансового права обов'язково необхідно урахувати об'єктивно існуючі зв'язки з іншими нормативно-правовими актами, у тому числі й цивільного законодавства, а також дотримуватися чіткої термінології.

Як ми вказували вище, до системи джерел фінансового права ми схильні відносити прецеденти, відбиті у рішеннях та ухвалах Конституційного Суду України. Однак, у науковій літературі вже багато років спостерігається запекла полеміка стосовно включення судових рішень до системи джерел права. Поряд із тим, останнім часом, все більше вітчизняних і закордонних правників визнають остаточні рішення органів конституційної юрисдикції джерелами права, і фінансового зокрема [5, с.56; 14, с.10, 20-22; 15, с.131]. З нашого погляду, для цього є всі підстави. Певні рішення Конституційного Суду містять норми фінансового права, вони здатні їх відмінити. Рішення Конституційного суду

приймаються ним в межах його компетенції. Вони не можуть суперечити Конституції України, мають загальнообов'язкову силу. Акти судової влади, а саме – рішення Конституційного Суду України, завдяки офіційному тлумаченню та визнанню неконституційними певних нормативно-правових актів усувають недоліки та колізії фінансового законодавства, сприяють його розвитку й активному реформуванню фінансових відносин в загалі у нашій державі. При цьому треба зауважити, що обґрунтування необхідності визнання актів судової влади в якості джерел фінансового права жодною мірою не означає приниження ролі та значення законів і підзаконних актів в їх системі. Навпаки, це дозволяє проводити життєво необхідні для сучасної України реформи у фінансово-правовій сфері. Правове регулювання суспільних відносин і розвиток взагалі усієї фінансової системи України на сучасному етапі залежить не тільки від виникнення нових фінансових відносин та підвищення активності усіх ланок фінансової системи, але й від неупередженого, доцільного і своєчасного реагування на ці явища законодавця, що безумовно досягається за допомогою актів Конституційного Суду України.

Цікавим є той факт, що з року в рік все більше науковців та практичних працівників схиляються до визнання актів Конституційного суду джерелом права. Про це, наприклад, свідчать результати опитування учасників міжнародних науково-практичних конференцій, присвячених податковому праву у рішеннях Конституційного суду, що проводяться кожного року, починаючи з 2004 року у Російській Федерації у місті Москві. Зокрема, у 2006 році учасники конференції на питання, чи можна вважати акти Конституційного Суду джерелами податкового права і чому надали такі відповіді:

1) негативно відповіді п'ять відсотків респондентів, обґрунтовуючи свою позицію тим, що Конституційний Суд має дати відповідь на питання: чи відповідає норма, що перевіряється, Конституції. Суд, будучи правозастосовчим органом, може лише визнати конкретну правову норму не відповідною

Конституції, що має найвищу юридичну силу, але не має права її відмінити. Діяльність Суду може лише сприяти виробленню оптимальних норм податкового законодавства;

2) умовно позитивно відповіли вісімдесят відсотків респондентів. Вони зазначили, що формально, з погляду теорії права, акти Конституційного Суду не можуть бути джерелами податкового права. Відповідно до ст.1 Податкового кодексу РФ вони не входять до числа актів законодавства про податки і збори. Проте фактично рішення Конституційного Суду помітно впливають на формування правозастосовчої практики, бо правокористувачі вимушені тлумачити норми законодавства про податки і збори в тому сенсі, який надає їм Конституційний суд;

3) на думку п'ятнадцяти відсотків учасників опитування акти Конституційного Суду відповідають ознакам джерел права. Вони мають загальнообов'язковий характер, можуть торкатися прав і законних інтересів необмеженого кола осіб, підлягають офіційній публікації. Акти або їх окремі положення, визнані неконституційними, не повинні застосовуватися [16, с.8-11].

Трохи пізніше, при проведенні конференції у 2008 році, на таке ж питання дали позитивну відповідь сімдесят вісім відсотків респондентів. Обґрунтовуючи свою позицію, вони посилалися на правозастосовну практику, яка визнає загальнообов'язковість рішень Конституційного Суду. Окрім того указується на здатність таких рішень спричинити ухвалення, зміну і відміну норм податкового законодавства, впливати на практику їх застосування. При цьому думку, що акти Конституційного Суду можна вважати джерелом податкового права лише у деякому роді, висловив один учасник конференції та зазначив, що законодавець свідомо закладає у податкові норми багато визначень і термінів, потребуючих постійному тлумаченню судами залежно від зміни конституційних принципів. І, нарешті, лише три респонденти дали негативну відповідь і вказали, що закони має приймати законодавча влада [17, с.6-8].

На превеликий жаль, в Україні таких тематичних конференцій ще й досі проведено

не було. Подібні конференції, вказує С.Г. Пепеляєв, не тільки науковий захід, це практичний інструмент суспільного контролю діяльності Конституційного Суду РФ і прийнятих ним рішень. Конструктивний аналіз і ділова критика ухвалюваних Судом актів, направлені на вдосконалення його позицій, сприяють розвитку доктрини податкового права і законодавства. Все це, безумовно, слугує зміцненню конституційності правових основ ділової активності і економічного зростання в Росії [16, с.ІІІ]. Ми вважаємо, що проведення таких конференцій є вкрай необхідним і в Україні, оскільки висловлені думки науковців, представників платників податків, працівників судів, фінансових та інших державних органів, дозволили би узагальнити вироблену практику Конституційного Суду України, виявити існуючі негаразди, а також надати ґрунтовні й конкретні рекомендації законодавцю щодо удосконалення фінансового законодавства.

І, нарешті, до системи джерел фінансового права, на наш погляд, органічно входять нормативно-правові договори. Однак для фінансово-правової доктрини проблема нормативно-правового договору як джерела фінансового права є достатньо новою, що обумовлюється, поміж іншим, застосуванням при правовому регулюванні фінансових відносин імперативного методу, відносно невеликим терміном застосування договірних конструкцій при упорядкуванні відносин у сфері фінансової діяльності. Окрім того, мобільність фінансових правовідносини, а також мінливість самої сфери фінансової діяльності теж говорить на користь підвищення регулятивної можливості договору за рахунок того, що в законодавстві неможливо передбачити всі без винятку варіанти розвитку фінансових відносин. Як влучно відмічає М.В. Карасева, договір у останні часи став засобом фінансово-правового регулювання не тому, що стало неможливо урахувувати інтереси протилежної державі сторони, а для того, щоб держава могла бути більш гнучкою, здатною точніше урахувувати індивідуальну специфіку суб'єктів фінансово-правових відносин [18, с.11].

Показовим є той факт, про застосування договірних форм регламентації відносин у ході фінансової діяльності держави говорить дедалі більше вчених [14; 19, с.73-177; 20, с.74-123].

Аналіз чинного законодавства та наукової літератури стосовно позначеного питання дозволяє констатувати, що всі фінансово-правові договори можна поділити на індивідуальні, які є юридичними фактами та нормативні – джерела фінансового права. Індивідуальні фінансово-правові договори на відміну від нормативних мають такі, не властиві нормативним договорам ознаки: визначеність адресату і прав та обов'язків, що в ньому містяться; однократність використання як самого договірного акту, так і породжуваних ним конкретних норм; припинення дії договору одразу після його реалізації [21, с.298]. У тому разі, коли фінансово-правовий договір, укладений компетентним суб'єктом, має на меті публічні інтереси, містить норми фінансового права, тобто має нормативний характер, і розрахований на виникнення фінансових правовідносин між необмеженим колом осіб, то він буде вважатися джерелом фінансового права.

Визнаючи існування нормативного фінансово-правового договору, необхідно відмітити, що договір сам собою у фінансовому праві бути не може, бо регулювання фінансових відносин здійснюється імперативним методом. Підставою для обов'язковості його положень є наявність згоди держави у формі попереднього дозволу на встановлення норм фінансового права саме в договірному порядку, що відбивається у законах. Окрім того необхідно пам'ятати, що певні фінансові відносини ні в якому разі не можуть визначатися договором. Про це нам вказує Конституція України, у ч.2 ст.92 якої зазначений перелік відносин, що мають встановлюватися виключно законом [6]. До речі, ця ознака, поряд з іншими, також надає можливість охарактеризувати нормативний договір як джерело фінансового права, а також визначити його місце в їх системі. Отже, для того, щоб договір мав законну силу обов'язково, необхідна наявність нормативно-правового

акту – закону, який вказує на можливість застосування договірного регулювання фінансових відносин.

Таким чином, не зменшуючи ролі та значення закону в урегулюванні фінансових відносин, слід зазначити, що правовий договір, у міру розвитку суспільства, поступово стає одним із вельми значних джерел фінансового права. Але, як вбачається, відсутність відповідної нормативної регламентації щодо основ, принципів застосування фінансово-правових договорів не дозволяє повною мірою використати їх регулюючий потенціал, та вказує на необхідність подальшої розробки теорії фінансово-правового договору.

Як ми бачимо, у розвиток фінансових відносин породжує зміни у системі джерел фінансового права. Це, в свою чергу, обумовлює виникнення багатьох проблем у позначеній сфері та говорить про необхідність наукової розробки цілісної концепції джерел фінансового права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кутафин О. Е. Источники конституционного права Российской Федерации : монография / О. Е. Кутафин. – М. : Юрист, 2002. – 348 с.
2. Синюков В. Н. Российская правовая система. Введение в общую теорию / В. Н. Синюков. – Саратов : Полиграфист, 1994. – 496 с.
3. Бержель Ж. Л. Общая теория права / Ж. Л. Бержель ; под общ. ред. В. И. Даниленко. - Пер. с фр. – М. : НОТА ВЕНЕ, 2000. – 575 с.
4. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку проведення державної реєстрації нормативно-правових актів у Міністерстві юстиції України та включення їх до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів» : від 25.11.2002 р., № 102/ 5 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 48. – Ст. 2194.
5. Воронова Л. К. Фінансове право України : підручник / Воронова Л. К. – К. : Прецедент ; Моя книга, 2006. – 448 с.
6. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
7. Теория государства и права / под ред. С. С. Алексеева. – М. : Юрид. лит-ра, 1985. – 340 с.
8. Биля-Сабадаш І. О. Нормотворча техніка як інструмент забезпечення системності законодавства / І. О. Биля-Сабадаш // Форум права. – 2010. - № 1. – С. 24-33 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-1/10biozocz.pdf>.
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок використання у 2008 році коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів» : від 27.02.2008 р., № 126 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 18. – Ст. 483.
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок використання у 2009-2013 роках бюджетних коштів, що спрямовуються на підтримку підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів» : від 26.02.2009 р., № 153 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 15. – Ст. 479.
11. Дмитрик О. А. Содержание и классификация финансовых правоотношений : монография / О. А. Дмитрик ; под ред. Н. П. Кучерявенко. – Х. : Легас, 2004. – 160 с.
12. Господарський кодекс України // ВВР України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.
13. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку / затв. наказом Міністерства фінансів України : від 24.05.1995 р., № 88.
14. Чужикова Н. И. Источники финансового права : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 / Н. И. Чужикова. – Воронеж, 2004. – 23 с.
15. Налоговое право России : учебник / отв. ред. Ю. А. Крохина. – М. : Норма, 2003. – 656 с.
16. Налоговое право в решениях Конституционного Суда Российской Федерации 2005 года : по материалам 3-й Междунар. науч.-практ. конф. (14-15 апр.2006 г., Москва) / сост. В. М. Зарипов ; под ред. С. Г. Пепеляева. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – 384 с.

17. Налоговое право в решениях Конституционного Суда Российской Федерации 2007 года : по материалам V Междунар. науч.-практ. конф. (11-12 апреля 2008 г., Москва) / сост. В. М. Завязочникова ; под ред. С. Г. Пепеляева. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – 304 с.

18. Карасева М. В. Предмет и система финансового права: Доклад на Международной научно-практической конференции по проблемам финансового права (Бюджет-налоги-

право) / М. В. Карасева // Гос-во и право. – 1998. – № 10. – С. 8-12.

19. Худяков А. И. Основы теории финансового права : монография / А. И. Худяков. – Алматы : Жеті жарғы, 1995. – 288 с.

20. Еремин С. Г. Договор в финансовом праве: дис. ... кандидата юрид. наук : спец. 12.00.14 / Еремин С. Г. – М., 2008. – 184 с.

21. Марченко М. Н. Источники права : учеб. пособие / М. Н. Марченко. – М. : ТК Вели, Изд-во Проспект, 2005. – 760 с.

Дмитрик О. О. Актуальні проблеми розвитку джерел фінансового права / О. О. Дмитрик // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 121–128 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-2/10doodfp.pdf>

Проведено аналіз динамічної за своєю суттю системи джерел фінансового права. Розглянуті такі види джерел фінансового права як нормативно-правові акти, прецеденти, відбиті у рішеннях і постановах Конституційного Суду України, нормативно-правові договори. Зроблено висновок, що наявність різноманітності джерел фінансового права має об'єктивне походження, відіграє велике значення і свідчить про те, що в процесі об'єктивізації права застосовуються різні форми, що дозволяють забезпечити ефективне правове регулювання відносин при мобілізації, розподілу і використанні коштів публічних фондів. Виявлено певні проблеми розвитку джерел фінансового права.

Дмитрик О.А. Актуальные проблемы развития источников финансового права

Проведен анализ динамической по своей сути системы источников финансового права. Рассмотрены такие источники финансового права как нормативно-правовые акты, прецеденты, а именно – решения и постановления Конституционного Суда Украины, нормативно-правовые договоры. Сделан вывод, что наличие разнообразия источников финансового права имеет объективное происхождение, играет большое значение и свидетельствует о том, что в процессе объективизации права применяются различные формы, позволяющие обеспечить эффективное правовое регулирование отношений при мобилизации, распределении и использования средств публичных фондов. Выявлены определенные проблемы развития источников финансового права.

Dmytryk O.A. Current Issues of Development of the Sources of Financial Law

The dynamic by its nature system of the sources of financial law was analyzed. Description of such sources of financial law as legal acts and precedents was given, namely – decisions and rulings of the Constitutional Court of Ukraine, normative-legal agreements. The conclusion was made that existence of the variety of sources of financial law has an objective nature, is essential and confirms that different forms appear in the process of law objectivisation that allows providing the effective legal adjusting of relations during mobilization, distribution and usage of facilities of public funds. Certain problems of development of the sources of Financial Law were exposed.